

O S V R T I

S. IVŠIĆ — M. KRAVAR: SRPSKO-HRVATSKI JEZIK NA PLOČAMA, ZAGREB 1955.

Institut za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izdao je kao 4. svezak svojih edicija knjižicu od 80 strana pod gornjim naslovom. To su vježbe u izgovoru i intonaciji hrvatskoga ili srpskoga jezika s recitacijama, što ih je Institut za fonetiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu pripremio i snimio na ploče i magnetofonske vrpce. To je ujedno prvi pokušaj u Jugoslaviji, da se rezultati opće fonetike primijene pomoću modernih tehničkih sredstava pri učenju izgovora hrvatskoga ili srpskoga jezika. Tekst i komentar su sastavili dr. Stjepan Ivšić i dr. Miroslav Kravar, a tekst je za ploče čitao lektor Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu Pavao Cindrić.

Knjiga ima pet dijelova: u prvom, uvodnom dijelu daju se tumačenja općih fonetičkih pojmova i upute za upotrebu ploča, u drugom opće napomene uz tekst ploča i tumačenje osnovnih crta hrvatskog ili srpskog izgovora, u trećem se tumače najvažnije glasovne pojave, o kojima pojedina vježba radi, u četvrtom je odštampan tekst ploča s akcentima, a u petom hrvatskosrpsko-ruski rječnik, u koji su unesene one riječi i njihova značenja, koja dolaze u vježbama i tekstovima. Ispred svega nalazi se predgovor direktora Instituta za fonetiku, dra. Petra Guberine, koji razlaže, po kojem su sistemu izrađeni u njegovu institutu ovakvi priručnici ne samo za hrvatskosrpski jezik, nego i za engleski, francuski, njemački, ruski i talijanski jezik. Ti priručnici zagrebačkog Instituta za fonetiku razlikuju se od ostalih evropskih i američkih priručnika većim brojem primjera u svakoj vježbi i obilnom primjenom principa opozicija i principa asimiliranja glasova na osnovi susjednih glasova. Pritom su obrađena sva moderna područja fonetike, ali na jednostavnu rječniku.

Već imena suradnika na tome poslu govore, s koliko je stručne spremne, pouzdanosti i instruktivnosti priređen ovaj priručnik za

izgovor i intonaciju hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika. Tim su priručnikom i tim su pločama dobili pouzdanu, moderno i praktično pomagalo za upoznavanje izgovora i intonacije našega jezika ne samo stranci, koji žele naučiti naš jezik, nego i svi oni školovani Hrvati i Srbi, koji još nisu usvojili pravilan novoštokavski izgovor i intonaciju, a takvih ima među staroštokavcima, kajkavcima i čakavcima priličan broj. Priručnik i ploče tako su pripremljeni, da daju izgovor i intonaciju ijekavskoga i ekavskoga književnog govora. Od književnih tekstova interpretirani su tekstovi D. Obradovića, D. Šimunovića, V. Nazora, B. Nušića, M. Begovića, J. Dučića, odlomak narodne pjesme »Hasanaginica« i odlomak iz Maretić-Ivšićeva prijevoda Homerove »Ilijade«. Tip izgovora, koji je u tečaju opisan, može se označiti kao norma književnoga izgovora, koji u svemu osnovnom, pa i u pojedinostima, počiva na glasovnom sustavu književne štokavštine. Po tome je taj priručnik koristan i za učitelje i za profesore, koji predaju naš jezik, ali i za spikere i za glumce, koji će u njemu steći pouzdan savjet ne samo za izgovor i intonaciju, nego i za recitaciju. Pri tome je osobito instruktivan treći dio priručnika, komentar, u kojem je na sažet način, na ciglih 27 strana teksta, prikazano sve osnovno iz fonetike, akcentuacije, intonacije i recitacije.

Udžbenik je dakako zasnovan na prikazivanju izgovora intonacije novoštokavskoga tipa, no u izlaganju se uvijek prikazuju i srodnosti i razlike prema našim dijalektima, ali i prema slavenskim i ostalim indoevropskim jezicima, no u tako praktičnoj mjeri, da se to ne osjeća kao balast, nego kao pomoć u lakšem usvajanju novoštokavskog izgovora i intonacije. Pritom će za naše čitatelje biti zanimljivo, da za razliku od Maretića, Belića, Hraste i drugih naših gramatičara autori preporučuju za književni izgovor velarni glas *h*, a ne laringalni (str. 29.). Za naša kazališta i radio-stanice bit će zanimljivo, da se jednosložni izgovor refleksa

dugoga jata označuje kao pogrešan. Treba dakle izgovarati *lijek*, a ne *ljék*, *snijeg*, a ne *snjég*, kako se još često čuje u našim kazalištima i radio-stanicama (str. 24.). Uveden je brzi akcent kao pravilan, bar u zapadnom dijelu, u kosim padežima ličnih zamjenica (*měne, tēbe, njēga*, str. 59.). No suviše je kratko i nepotpuno formulirana točka c) na 24. strani. Njezin tekst (»Kratko ē iza r daje u ijekavskom samo e, kao i u ekavskom: *rēpa*.«) zanemaruje one slučajeve, gdje ipak ostaje je, na pr. *rječnik, rješenje, rječica, rjeđi, gorjeti*, što autori nipošto nisu mislili isključiti. Ponegdje se potkrala i koja štamparska pogreška pri označivanju akcenata i duljina (*āko*, 58, ali *āko*, 61, *stīgnu*, 57, *ī brži*, 57, *što sam* 58), no takvih štamparskih pogrešaka ima vrlo malo.

Ukratko, već prvim radom iz područja našega jezika Institut za fonetiku dao nam je vrijedno i značajno djelo.

Ljudevit Jonke

HAŠEKOVI

»DOŽIVLJAJI PANA TENKRATA«

Kod nas izlazi poslije Oslobođenja vrlo mnogo knjiga. I beletrističkih, i publicističkih, i znanstvenih. Među važnim zadacima »Jezika« jest i taj, da prati, pomaže i ocjenjuje pravilnost jezika u tim djelima. Mora se priznati, da to »Jezik« i čini, ali ne u dovoljnoj mjeri. Naši se naime suradnici dosta rijetko laćaju toga nezahvalnog zadatka. A ipak korist od takva posla može da bude izvanredno velika.

Potkraj prošle godine izdalo je izdavačko poduzeće »Otokar Keršovani« u Rijeci prijevod Haškovih »Doživljaja pana Tenkrata«. Ta omašna knjiga pripovijedaka upravo vrvi od pogrešaka svake vrste. Nije ih moguće ovdje sve nabrojiti. Kad bih htio navoditi samo nerazumljive i nezgrapne rečenice, koliko ih ima u toj knjizi, ne bi mi bio dovoljan čitav broj »Jezika«. Navest ću ih samo nekoliko: *Manjkao je samo pisar kod advokata Lehotskoga, gospodin Chotarny, koji je otišao da pogleda svoj vinogradić na Slnem vrhu, i istražiti, da li se već*

može pohvaliti svojim dudovima s tri duda nad samom vrleti Slnega vrha (str. 48.). — »To je crveni željezovac«, reče gospodin Hartl, upoznavajući na boju puta (str. 74.). — Hotelijer se ponašao tako kao da mu je nesretni gospodin Lindiger prostrijeljao cijeli hotel u ruševinu, a trgovački putnik napravio je od uzoraka prostrijeljenu burad likera od nekoliko hektolitara. I t. d., i t. d.

A kako li su tek grube pojedinačne pogreške, kojih ima, koliko god hoćete! Da navedem za dokaz samo nekoliko pogrešaka u pisanju *č* i *ć*: *obraćajući* (16), *drhćućeg* (27), *prevrće*, *šapćući* (33), *izvući će* (46), *na stoječki* (54), *značilo* (56), *vručina* (58), *izopćenik* (59), *srndač* (triput na str. 66.), *uveće* (74), *hlaće* (76), *drhćući* (169), *prenočište* (190), *skoći* (252), *dobročudnosti* (260). Nisam pročitao sve pripovijetke, nego samo nekoliko njih, pa je to tek neznatni dio cjeline.

Navedimo sad nekoliko pogrešaka u pisanju ijekavskih oblika: *propovjedanje* (7) *želili* (12), *smješeci se* (22), *uletila* (25), *svijetliju* (26), *blješteći* (32), *smjeniti* (33), *streljanjem* (33), *preći* (34), *smješak* (36), *zapovijedio* (42, 44), *korjenom* (55), *letiti* (68), *primjetila* (89) i t. d., i t. d.

Pogreške u pisanju *đ* mjesto *dž*: *šaljivdije* (dvaput na str. 8.), *dentlmen* (86, 88), zatim pogreške *pratioc* (69), *s šetnje* (44), *nepomišljajući* (7), *ni neznate* (21), *bili ste zdrav* (28, i slične pogreške na nebrojeno mnogo mjesta), *donešene* (35), *pisane po gostioničaru* (35), *budi ljubazan i reći joj* (57), *podrijekla* (61), *nešto lijepoga i krasnog* (62), *obzirom* (92), *nadpas* (265), *trgujemo s ugljenom* (91) zajedno s mnogobrojnim pogreškama u kongruenciji i interpunkciji pokazuju očito, da imamo pred sobom tekst, koji se nije smio bez popravljivanja pustiti u promet. Ovako je to vrlo loša svjedodžba o brizi prema jeziku.

Tko je tome kriv? Prevodilac, lektor ili korektor? Krivi su svi, no u krajnjoj liniji najveća krivnja leži na izdavačkom poduzeću, jer nije dobro i pravilno organiziralo izdavanje knjiga.

Ljudevit Jonke